

Nr 154.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering; given Stockholms slott den 8 mars 1946.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

F ö r s l a g

till

L a g

**om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732)
med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.**

Härigenom förordnas, att till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering skola fogas de bestämmelser som nedan angivas.

Denna lag — — — Svensk författningssamling.

Där beslut, som innefattar tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt denna lag, meddelats innan förordnande som i 1 § sägs upphör att gälla, skall, ändå att beslutet icke dessförinnan vunnit laga kraft, vad i lagen stadgas alltjämt äga tillämpning med avseende å regleringen. Har, innan tiden för meddelat tillstånd gått till ända, ansökan inkommit om tillstånd till reglering enligt 3 kap. vattenlagen, äge vattendomstolen, på ansökan som inkommit inom samma tid, meddela tillstånd till fortsatt tillfällig reglering, dock ej för längre tid än till dess tre år förflutit från det förordnandet upphörde att gälla.

Har i annat fall ansökan om tillstånd enligt denna lag inkommit till vattendomstolen innan förordnande som i 1 § sägs upphör att gälla, äge vattendomstolen jämväl därefter meddela tillstånd i enlighet med vad i lagen stadgas, om det finnes vara av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen, och skola lagens bestämmelser alltjämt äga tillämpning å reglering, vartill tillstånd sålunda gives.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för jordbruks- och handelsdepartementen och t. f. chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *den fortsatta tillämpningen av gällande bestämmelser angående tillfällig vattenreglering* samt anför därvid följande.

Gällande bestämmelser.

Genom lag den 20 oktober 1939 infördes med anledning av krigsutbrottet vissa särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering. Enligt 1 § i denna lag äger Konungen vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden för viss tid eller tills vidare förordna, att vad i lagen är stadgat om meddelande av tillstånd till tillfällig vattenregering skall äga tillämpning. Förordnande må dock, under tid då riksdagen är samlad, ej meddelas utan dess samtycke. Meddelas förordnande då riksdagen ej är samlad, kräves för att det fortfarande skall gälla, att det godkännes av nästföljande riksdag. I samband med lagens utfärdande har Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke genom särskild kungörelse meddelat dylikt förordnande att gälla tillsvidare.

Syftet med ifrågavarande lagstiftning var att snabbt bereda möjlighet till ökat tillgodogörande av vattenkraft och därigenom till besparingar i förbrukningen av kol och annat bränsle. Lagen innefattar av denna anledning betydande lättnader i förhållande till vattenlagens regler beträffande förutsättningarna och villkoren för sådan vattenreglering som avses med lagen liksom rörande förfarandet.

Vid lagens tillkomst förutsattes, att åtgärder, som skulle medföra varaktiga olägenheter eller som skulle vara förenade med större kostnader, icke komme att vidtagas, då genom lagen åsyftades att vinna endast en tillfällig ökning av vattenkraften. Lagen erhöll emellertid en i vissa hänseenden vidare tillämpning än sålunda förutsatts. Med stöd av lagen företogs även mera betydande regleringsåtgärder beträffande mycket stora vattenmagasin. Med

hänsyn härtill skedde genom lag den 17 juni 1943 vissa ändringar i lagen för att bättre tillgodose de allmänna och enskilda intressen som kunde bli lidande genom dylika större regleringsföretag. Därefter ha i samband med överarbetning av vattenlagens stadganden om s. k. regleringsavgift motsvarande bestämmelser i 1939 års lag undergått ändring genom lag den 12 maj 1944. I sin nuvarande lydelse ha de materiella bestämmelserna i 1939 års lag i huvudsak följande innebörd.

Enligt 2 § i 1939 års lag må — utan hinder av vad i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen stadgas — för bättre utnyttjande av vattenkraft tillstånd meddelas till tillfällig reglering av avrinningen ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag, därest sådan åtgärd prövas ur allmän och enskild synpunkt medföra fördel som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter. Tillståndet gives av vattendomstol och skall enligt 3 § i 1939 års lag meddelas för viss tid, högst tre år. Efter framställning därom äger vattendomstolen ändra övriga villkor för tillståndet eller föreskriva nya villkor, när det finnes påkallat. I fråga om tillfällig reglering som berör någon av de största sjöarna eller eljest är av synnerlig omfattning skall emellertid frågan om företagets tillåtlighet underställas Kungl. Maj:ts prövning under samma förutsättningar som eljest gälla enligt 4 kap. 13 § vattenlagen.

Beträffande villkoren för vattenregleringen i övrigt stadgas i 4 § i 1939 års lag, att om vattenregleringen kan antagas medföra avsevärt men för fisket, fiskeavgift skall utgå enligt vad i 2 kap. 10 § vattenlagen sägs. Avgiften skall erläggas från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk.

Kan vattenregleringen antagas medföra avsevärt men för den bygd som beröres av företaget eller är den båtnad som vinnes av stor betydelse, skall enligt 7 § i 1939 års lag s. k. regleringsavgift utgå för företaget med skäligt belopp, minst tvåtusen och högst femtontusen kronor för år, från och med det halvår då tillståndet först tages i anspråk. Avgiften skall enligt nämnda lagrum utgå för tillgodoseende av sådant allmänt ändamål beträffande bygden som avses i 4 kap. 15 § vattenlagen. Detta innebär att medlen skola användas för tillgodoseende av allmänna behov beträffande den bygd som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande eller beredande av tillgång till elektrisk kraft eller eljest för befolkningens behov.

För skada och intrång genom vattenregleringen skall ersättning utgå enligt 9 kap. vattenlagen. För icke tillgodogjord vattenkraft, som på grund av 1939 års lag tillfälligt tages i anspråk, behöver dock i regel ersättning ej lämnas.

Vad i 3 kap. vattenlagen är stadgat om vattenreglering med tvångsdelaktighet skall jämlikt 6 § i 1939 års lag icke äga tillämpning på tillfällig reglering, men är regleringen uppenbart till nytta för annan som utnyttjar vattenkraft, är denne dock pliktig att lämna skäligt bidrag till kostnaden för regleringen.

I processuellt hänseende stadgas i 8 §, att vattendomstolen, där det kräves för undvikande av dröjsmål med vattenregleringen, äger att vid meddelande av tillstånd därtill uppskjuta prövningen av uppkomna ersättningsfrågor till

senare tidpunkt. Jämväl fastställandet av fiskeavgift och regleringsavgift må uppskjutas till lämplig tidpunkt. Kan det antagas, att någon sakägare kommer att lida skada eller intrång, som medför svårighet för honom att vinna sin utkomst eller att fullgöra honom åvilande förpliktelser, skall dock ersättning till honom helt eller delvis fastställas på förhand. Beloppet kan således bestämmas preliminärt. Härjämte har föreskrivits, att vattendomstolen även eljest i avbidan på närmare utredning må utdöma belopp, som med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt, i avräkning på det skadestånd som slutligen bestämmas. I övrigt skall vattenrättsdomaren tillse, att ersättning bestämmas så snart ske kan. Ersättning, som bestämmas i penningar, må fastställas att utgå för år eller del av år, så länge regleringen varar, med rätt för vattendomstolen att höja eller sänka ersättningen, om skäl därtill äro. I överensstämmelse med den princip som ligger till grund för bestämmelserna i 9 kap. 66 och 67 §§ vattenlagen har stadgats, att vattendomstolens beslut i ersättningsfråga skall omedelbart gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, därest sökanden begagnat sig av tillståndet till vattenreglering. Vattendomstolen eller överinstans må dock förordna, att verkställighet tills vidare ej skall äga rum. Vad som i enlighet med vattendomstolens beslut nedsatts hos länsstyrelsen eller guldits i annan ordning må ej återkrävas.

Beträffande innebörden av det provisoriska bestämmandet av ersättning har under förarbetena till 1943 års ändringar i 1939 års lag framhållits, att den preliminärt bestämda ersättningen må avräknas allenast på den ersättning som slutligen bestämmas i anledning av den tillfälliga regleringen och alltså icke på den ersättning som kan komma att bestämmas med anledning av definitiv reglering. Då den tillfälliga regleringen åtföljes av definitiv reglering, skall ersättning alltså utgå *dels* för all skada under tiden för den tillfälliga regleringen *dels ock* för den bestående skadan till följd av den definitiva regleringen.

I motiven till 1939 års lag har anmärkts, att det utan särskilt stadgande syntes vara tydligt, att tillämpningen av vad i 11 kap. 27 § vattenlagen vore stadgat om ansökningshandlingarnas innehåll skulle i mål om tillfällig vattenreglering enligt 1939 års lag anpassas efter målets beskaffenhet och att eventuellt erforderlig komplettering av ansökningshandlingarna med hänsyn till ersättningsfrågorna icke borde behöva föranleda dröjsmål med utfärdande av tillstånd till regleringsåtgärden.

Anspråk på ersättning för skada eller intrång, som icke av vattendomstolen förutsetts, skall för att kunna upptagas till prövning anmälas hos vattenrättsdomaren eller av denne utsett särskilt biträde inom fem år från det tiden för tillståndet gått till ända. Efterföljes tillfällig reglering av definitiv reglering, må anspråk med anledning av den förra regleringen framställas inom den tid som bestämmas enligt 2 kap. 24 § vattenlagen. I motiven har framhållits, att om den definitiva regleringen utföres av andra intressenter än den tillfälliga regleringen, den sist omnämnda bestämmelsen icke innebär någon överflyttning av skyldigheten att gälda ersättningen.

I övrigt stadgas bl. a. i 13 § första stycket i 1939 års lag, att befogenhet att meddela interimistiska beslut, som i 11 kap. 46 § vattenlagen tillerkänts vattenrättsdomaren för där angivna fall, skall tillkomma honom jämväl i fråga om tillfällig vattenreglering.

Framställning av vattenfallsstyrelsen.

Frågan om den fortsatta tillämpningen av 1939 års lag har aktualiserats av *vattenfallsstyrelsen* i skrivelse till Konungen den 27 augusti 1945. I denna skrivelse har styrelsen hemställt om ändringar i vattenlagen för att vinna snabbare prövning av frågor om tillämnade utbyggnads- eller regleringsföretags tillåtlighet. Styrelsen framhöll därvid önskvärdheten av att vattendomstolen vid ett tidigt skede av domstolsbehandlingen kunde få vid större anläggningar meddela preliminära byggnadslov med utdömmande i förskott av ersättning för de skador, som de i samband därmed medgivna byggnadsarbetena beräknades medföra. I fråga om 1939 års lag yttrade styrelsen, att kraftförsörjningen under åtskilliga år framåt komme att arbeta under trycket av de svårigheter, som skapats genom kriget och den fortsatta bränslebristen. Krafttillgången väntades med stor säkerhet bli knapp under tiden från hösten 1946 till hösten 1948. Det vore därför av stor betydelse, att lagen komme att kunna användas under åtminstone denna tid. För vårt lands kraftförsörjning under krigsåren hade lagen i fråga varit av oerhörd betydelse. Några nämnvärda olägenheter torde icke till följd av densamma ha åsamkats kraftföretagen motstående intressen. Alla skäl syntes därför även tala för att den tillfälliga lagen inarbetades i vattenlagen och därmed bleve en för framtiden gällande beståndsdel av denna.

Utlåtanden över vattenfallsstyrelsens skrivelse avgåvos av ett antal myndigheter och sammanslutningar. I flertalet utlåtanden tillstyrktes, att en utredning verkställdes rörande lämpligheten av de i framställningen avsedda lagändringarna. I dessa yttranden underströks mer eller mindre starkt behovet av deldom för meddelande av preliminära byggnadslov, varvid framhölls, att dröjsmål med meddelande av tillstånd till utbyggnads- eller regleringsföretag uppenbarligen kunde medföra betydande olägenheter. Beträffande lagen med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering uttalades i de flesta remissyttrandena betänkligheter mot ett inarbetande i vattenlagen av dessa bestämmelser. Det vitsordades, att lagen varit av stor betydelse under de exceptionella förhållanden som rått under kriget, och i allmänhet restes inga invändningar mot att lagen finge förbli i tillämpning till dess någorlunda normala förhållanden inträtt. Samtidigt framhölls dock, att lagen varit förenad med icke oväsentliga olägenheter för motstående intressen.

Kammarkollegiet framhöll, att lagens bestämmelser syntes kunna göras tillämpliga, så länge nuvarande importsvårigheter bestode för stenkol och flytande bränsle på grund av brist på arbetskraft och transportmedel, vilka vore en direkt följd av kriget. Den knapphet i krafttillgången, som vattenfallsstyrelsen räknade med för tiden hösten 1946—hösten 1948, syntes däremot härröra av andra orsaker och icke kunna motivera en fortsatt tillämp-

ning av lagen. Denna vore såväl i fråga om sitt sakliga innehåll som beträffande de processformer, den tilläte, en typisk beredskapslagstiftning och erbjöde icke det rättsskydd och den rättssäkerhet, vilka borde krävas under fredliga förhållanden. Särskilt betänkligt syntes vara, att tillstånd till vattenreglering kunde lämnas, innan skadeståndsfrågorna blivit prövade och utredda. Kollegiet ansåge, att lagen borde sättas ur tillämpning, så snart förhållandena i världen det medgäve. Om trygghet skulle vinnas mot missbruk av lagen, syntes den böra i sin helhet upphävas i samband därmed. Även *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* — som anmärkte, att de parter som berörts av de enligt 1939 års lag genomförda synnerligen omfattande regleringarna av Indalsälvens och Lule älvs källsjöar förvisso icke delade vattenfallsstyrelsens uppfattning, att nämnvärda olägenheter icke åsamkats dem genom dessa regleringar — fann övervägande skäl tala för att lagen, som alltigenom vore att karakterisera som en kristidslag, helt och hållet upphävdes. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* framhöll, att den lättnad i möjligheten att få till stånd vattenreglering, som infördes genom 1939 års lag, tillkommit under trycket av de svårigheter som kriget och bränslebristen skapat, samt hävdade, att den rättsliga och sociala sidan av saken nu måste skänkas större beaktande. Enligt länsstyrelsens förmenande borde domstolarna få återgå till det arbetssätt som vattenlagen förutsatt som det normala. *Indals älvs flottningsförening*, *Ljunga älvs flottningsförening* och *Gimåns flottningsförening* förklarade sig anse det uppenbart, att såväl viktiga enskilda intressen som det i det allmännas tjänst stående flottningsintresset utsattes för fara att lida rättskränkning genom en fortsatt, av ett mer trängande intresse icke längre motiverad tillämpning av 1939 års lag. Det kunde med skäl befaras, att om lagen bleve permanent, detta skulle leda till allt större benägenhet hos kraftverksföretagare att undanskjuta ersättningsfrågor och åsidosätta kravet på utredning om skador och olägenheter. Liksom andra kristidsförfattningar borde 1939 års lag icke bibehållas sedan normala förhållanden inträtt. *Kalix älvs flottningsförening*, *Lule älvs flottningsförening* och *Råne älvs flottningsförening* instämde helt i de synpunkter som framförts av nyssnämnda flottningsföreningar.

I fråga om den av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta fortsatta tillämpningen av 1939 års lag förklarade *vattenöverdomstolen* liksom även *länsstyrelsen i Jämtlands län*, att det syntes betänkligt att utan tungt vägande skäl göra lagen permanent.

I några yttranden framhölls önskvärdheten av att vid upphävande av 1939 års lag avbrott icke skulle behöva ske i tillfällig vattenreglering som vore avsedd att bli bestående.

Vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar uttalade i sådant hänseende, att den rätt till reglering för kraftändamål, som för närvarande ägde rum i ett stort antal sjöar, grundade sig på tillstånd enligt 1939 års lag. I de allra flesta fallen torde det vara avsett att låta dessa tillfälliga regleringar efterföljas av regleringar för all framtid. Ett avbrott i regleringsrätten till följd av lagens upphävande, innan förslag till de för framtiden bestående regleringarna hunnit utarbetas och prövas av vattendomstol, skulle säkerligen vålla betydande olägenhet för kraftverkens ägare utan motsvarande fördel för motstående intressen. Liknande uttalanden gjordes av *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol*, *statens bränslekommission* och *svenska vattenkraftföreningen*.

Statens bränslekommission behandlade i sitt yttrande även kraft- och bränslesituationen under de närmast kommande åren.

Enligt kommissionens uppfattning vore det att förvänta, att kostnaden för bränsle i jämförelse med kostnaden för elektrisk kraft under denna period komme att vara högre än före krigsutbrottet. Efterfrågan på elektrisk kraft för värmeändamål kunde därför även framdeles beräknas bli större än under förkrigsåren. Övervägande skäl syntes också tala för att totala efterfrågan på elektrisk kraft under de närmaste åren komme att fortsätta att stiga i ungefär samma omfattning som hittills. På grund härav och med hänsyn till erforderlig byggnadstid för påbörjade och planerade vattenkraftverk och sjöregleringar komme krafttillgången att bli knapp åtminstone t. o. m. bränsleåret 1947/48.

Den 23 november 1945 anmälde jag, efter gemensam beredning med cheferna för jordbruks- och handelsdepartementen, vattenfallsstyrelsens skrivelse i statsrådet. Jag framhöll därvid, att det syntes böra övervägas, huruvida icke 1939 års lag nu borde upphävas och en återgång sålunda ske till förkrigsförhållandena på detta område. Det syntes emellertid föreligga skäl för en översyn av vattenlagens bestämmelser för att utröna, om icke medgivande till utbyggnads- eller vattenregleringsföretag skulle kunna meddelas efter ett snabbare förfarande utan att motstående intressen trädde för nära. Härvid borde särskild uppmärksamhet ägnas möjligheten att tillämpa deldom i ansökningsmål. I samband härmed borde även utredas ett av vattenöverdomstolen upptaget spörsmål om deldom beträffande rättegångskostnad i vattenmål. Vid utredningen borde jämväl prövas, huruvida en inarbetning i viss utsträckning av 1939 års lag i vattenlagen kunde finnas ändamålsenlig. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades härefter särskilda sakkunniga, statssekreteraren A. G. Walin, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare K. J. B. Andersson, advokaten N. C. W. Berggren, ledamoten av riksdagens andra kammare N. O. Jönsson, direktören C. F. Kleman, hovrättsassessorerna K. O. Riben, kraftverksdirektören J. Å. Rusck och ledamoten av riksdagens andra kammare G. T. Skoglund, för att biträda med utredning av nu angivna frågor. Det skulle enligt statsrådsprotokollet ankomma på de sakkunniga att i första hand till behandling upptaga frågan om upphävande av 1939 års lag jämte därav föranledda spörsmål samt att utan dröjsmål framlägga särskilt förslag härom.

Till fullgörande av den uppgift, som i första hand ålagts dem, ha de sakkunniga med skrivelse den 15 januari 1946 överlämnat en promemoria med utkast till lag om tillägg till slutstadgandet till 1939 års lag.

Promemorian.

I promemorian lämnas till en början en redogörelse för det aktuella bränsle- och kraftläget.

I detta hänseende åberopa de sakkunniga vissa uppgifter från *statens bränstekommission* (planlägningsavdelningen).

Kommissionen har erinrat om att elektrifieringsåtgärder under förra världskriget medförde en väsentlig minskning av bränslebehovet. Beträffande bränslebehovet under de närmast kommande åren har kommissionen uttalat att— ehuru ökningen av produktionen av elektrisk energi varit väsentligt större under det senare än under det förra världskriget — den totala bränsle-

förbrukningen inom landet, då alla behov ånyo kunna täckas, ej torde komma att minska på samma sätt som efter förra kriget. Såsom förklaring härtill angives att, i den mån den ökade energiproduktionen funnit användning för behov som annars behövt täckas med bränsle, detta till stor del skett inom områden, där bränslebesparingen, mätt i ekvivalent kolmängd, är tämligen låg. För bränsleåret 1946/47 räknar man enligt kommissionen med en i jämförelse med förkrigsåren i stort sett oförändrad eller något ökad bränsleförbrukning. Närmare bestämt har förbrukningen av fasta bränslen (inklusive olja i stationära anläggningar) under nämnda bränsleår antagits komma att uppgå till högst 12,24 och lägst 10,64 miljoner ekvivalenta stenkolston, av vilka siffror den förra förutsätter goda konjunkturen och kall vinter samt den senare sämre konjunkturen och varm vinter. För att täcka detta bränslebehov har man enligt kommissionen räknat med följande bränslemängder:

Svenska stenkol	0.55 milj. ton =	0.40 milj. stenkolston
Torv	1 » » =	0.50 » »
Ved	25 » m ³ t =	3.85 » »
Koks, gas- och koksverk	0.40 » ton =	0.40 » »
Olja till industri, kraftverk, inrikes sjöfart och hushåll	0.50 » » =	0.75 » »
Import av kol och koks	= 4.74— 6.34	» »
		<hr/> 10.64—12.24 milj. stenkolston

I anslutning till de sålunda lämnade uppgifterna har kommissionens planläggningsavdelning anfört, att produktionen av svenska stenkol, torv och ved antoges komma att kunna uppgå till nyssnämnda kvantiteter. Det ansågs även vara möjligt att eldningsolja skulle kunna tillföras i erforderliga mängder, ehuru distributionen kunde komma att erbjuda vissa problem. Däremot vore det ännu mycket ovisst, om importen av kol och koks skulle kunna bli så stor, att behovet skulle kunna fyllas. Som jämförelse kunde nämnas, att importen av kol och koks under förkrigsåren i medeltal uppgick till ca 8,25 milj. ton per år. Under 1945 hade däremot endast skeppats 0,44 milj. ton, och skeppningarna låge avsevärt under avtalade kvantiteter.

Beträffande kraftförsörjningen under de närmaste åren återopas i promemorian uppgifter från *centrala driftledningens riksdriftbyrå*. Här om anföres i promemorian:

Enligt de lämnade uppgifterna hade belastningen under de fem åren närmast före kriget ökat med i genomsnitt 580 miljoner kWh (MkWh) per år. Efter den stagnation, som inträtt genom västspärren i april 1940, hade medelökningen under krigsåren varit 750 MkWh per år. Denna stegring i belastningsökningen sammanhänge med att den elektriska kraften under kriget fått nya användningsområden och i större utsträckning än tidigare tagits i anspråk för exempelvis elektriska ugnar och liknande termiska ändamål. Krigets slut hade ej medfört någon avmattning i belastningsutvecklingen. Ökningen sedan i maj 1945 hade i stället varit större än vid något tillfälle under kriget. Belastningsnivån under hösten 1945 hade legat 10 procent över nivån vid motsvarande tid 1944 och motsvarade en ökning i årsbelastningen av 1 100 MkWh. Man räknade för närvarande, vad anginge utvecklingen under de närmaste åren, med en belastningsökning av 500 MkWh för år 1946, 440 MkWh för år 1947 och 400 MkWh för efterföljande år. Bedömd

efter det aktuella läget syntes denna prognos dock ligga i underkant och sannolikt komma att överskridas.

I fråga om vattenkrafttillgången har centrala driftledningen uppgivit, att de utbyggnader som voro färdigställda vid krigsutbrottet motsvarade en total produktionsförmåga vid normal vattentillgång av cirka 8 300 MkWh per år. Genom den forcerade utbyggnadsverksamheten under krigsåren hade produktionsförmågan ökats högst väsentligt och utgjorde för närvarande omkring 12 300 MkWh per år. Regleringsmagasinen hade år 1939 motsvarat en energimängd av 1 800 MkWh per år och utgjorde för närvarande 3 900 MkWh per år. Produktionstillskotten hade till ej ringa del åstadkommits genom ökade regleringar, vilka i stor utsträckning genomförts med stöd av 1939 års lag.

Centrala driftledningen har erinrat om att krafttillgången trots de omfattande vattenkraftutbyggnaderna under kriget för närvarande vore knapp. Detta berodde visserligen delvis på att vattentillgången under hösten 1945 varit ovanligt dålig, men även vid normal vattentillgång skulle den tillgängliga vattenkraften ej ha givit någon större marginal i förhållande till nu rådande belastning. Under år 1946 komme endast två större krafttillskott att erhållas, nämligen från det andra aggregatet i Alfva och det första aggregatet i Nämforsen, vilka tillsammans skulle giva 200 MkWh per år. Under 1947 skulle följa nya aggregat i Gammelänge, Järpströmmen, Krångede och Lanforsen samt det andra aggregatet i Nämforsen med tillsammans 260 MkWh per år. Dessa produktionstillskott vore dock ej tillräckliga för den för samma tidrymd förutsedda belastningsökningen. Först under år 1948, då ytterligare tillskott erhöles från nya kraftstationer i Mörsil, Hölleforsen och Skedviforsen om sammanlagt 575 MkWh per år, komme balansen mellan vattenkrafttillgång och belastning att bli återställd till en någorlunda normal relation.

Den brist, som sålunda beräknats komma att föreligga under de närmaste två åren, måste, enligt vad centrala driftledningen uttalat, i huvudsak täckas med ångkraft. Eftersom ångkraften bleve dyr och därjämte innebure ett ovälkommet ianspråktagande av landets bränsletillgångar, måste man dock så långt möjligt söka begränsa användningen av densamma. Stora ansträngningar måste därför fortfarande göras för att utbygga produktionsapparaten för vattenkraft, bl. a. genom ökade regleringar.

Enligt uppgifter som av de sakkunniga inhämtats från *svenska vattenkraftföreningen* utgör för närvarande totalvolymen av de regleringsmagasin som tillkommit med stöd av 1939 års lag cirka 5 600 miljoner kubikmeter. Denna myckenhet motsvarar, under ett normalår och under förutsättning att 85 procent av magasinvolymen kommer till effektiv användning, en vid befintliga vattenkraftverk uttagbar mängd högvärdig energi av omkring 1 600 MkWh per år. Dessutom ha tillstånd enligt 1939 års lag erhållits till korttidsregleringar, genom vilka under ett normalår över 200 MkWh omvandlas från lågvärdig till högvärdig energi.

För närvarande äro vidare enligt vattenkraftföreningens uppgifter under domstolsbehandling ansökningar om tillstånd till tillfälliga vattenregleringar vilka, sedan regleringarna genomförts, komma att öka magasinvolymen med cirka 2 100 miljoner kubikmeter. Dessa regleringar komme att giva omkring 200 MkWh per år i nu utbyggda kraftverk men få sin huvudsakliga betydelse först sedan nu under utbyggnad eller utvidgning varande kraftverk fär-

digställt. De komme då att giva en väsentligt mycket större mängd energi än den nyss angivna.

Det framhålles tillika i promemorian, att regleringarna under torrår äro av avsevärt större betydelse än vad här anförda siffror för ett normalår utvisa.

Sina allmänna synpunkter på frågan om fortsatt tillämpning av 1939 års lag ha de sakkunniga härefter utvecklat sålunda:

1939 års lag tillkom för att möta de svårigheter som med krigets utbrott uppstodo för vår bränsleförsörjning och avsåg, såsom inledningsvis omnämnts, att genom vissa avsteg från vattenlagens bestämmelser bereda möjlighet att snabbt vidtaga åtgärder för ökat tillgodogörande av vattenkraft och därigenom minska konsumtionen av kol och annat bränsle. Lagen har alltså karaktär av beredskapslagstiftning, och av 1 § i lagen framgår också, att sådana tillstånd till vattenreglering som avses med lagen skola få meddelas allenast vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Sedan kriget nu upphört, bör frågan om lagens fortsatta tillämpning upptagas till prövning. För allmänheten måste det medföra en känsla av rättsosäkerhet, att regleringsföretag, som medföra skada och intrång, enligt lagen kunna komma till stånd innan ersättningsfrågorna blivit lösta. Det bör också erinras om att de med stöd av lagen anhängiggjorda regleringsmålen ha medfört och alltjämt medföra en extra arbetsbelastning för vattendomstolorna, särskilt genom de ofta återkommande skadeuppskattningar som äro förenade med dessa mål. Även ur arbetsekonomisk synpunkt är det därför ett önskemål att målen om tillfällig reglering försvinna.

För att såvitt möjligt möta konsumenternas krav på vattenkraftproduktionen har under kriget skett en forcerad utbyggnad av vattenkraftverk jämte regleringsmagasin, och verksamheten fortgår alltjämt i samma uppdrivna takt. Redan före kriget ökade kraftkonsumtionen årligen med stora kraftbelopp, men den årliga belastningsökningen under krigsåren har varit väsentligt större. Såsom förklaring härtill har centrala driftledningen uppgivit, att den elektriska kraften under kriget fått nya användningsområden och i större utsträckning än tidigare tagits i anspråk särskilt för industriella behov, såsom för elektriska ugnar och liknande termiska ändamål. Att situationen kunnat bemästras så som skett kan till avsevärd del tillskrivas de tillfälliga regleringar som kunnat genomföras med hjälp av 1939 års lag. Trots den under kriget starkt stegrade utbyggnaden av vattenkraftverk och tillskapandet av nya regleringsmagasin är läget emellertid alltjämt mycket ansträngt. Till detta förhållande har för innevarande säsong också i sin mån bidragit den i vissa delar av landet sparsamma nederbörden under hösten 1945 med därav följande ringa vattentillgång. Denna olägenhet kommer att göra sig kännbar en viss tid framåt.

De sakkunniga vilja understryka, att kraftbehovet enligt vad man med visshet kan förutse kommer att även framgent kontinuerligt stegras och att kraftproduktionen måste ökas i samma mån för att icke allvarliga olägenheter för näringslivet och allmänheten skola uppkomma. Stegringen av kraftbehovet kan beräknas till mellan 400 och 500 MkWh per år. De tillskott till vattenkraftproduktionen, vilka erfordras för att normal balans skall kunna beräknas bliva i huvudsak uppnådd mellan vattenkrafttillgång och belastning, kunna enligt centrala driftledningen icke antagas ha tillförts vattenkraftproduktionen förrän tidigast år 1948. Härvid förutsättes, att redan beviljade tillfälliga regleringar få bestå och att de nya regleringar snabbt kunna ge-

nomföras som äro nödvändiga för ett rationellt tillgodogörande av vattenkraften. Särskilt i fråga om Indalsälvens och Ångermanälvens vattensystem skulle stor nationalekonomisk förlust inträda, om ej redan beviljade tillfälliga regleringar skulle få bestå eller nya sådana regleringar genomföras för att skapa regleringsmagasin åt befintliga, påbörjade eller projekterade kraftstationer.

Under normala förhållanden brukar ångkraft anlitas för att avlyfta toppbelastning och såsom reserv under vattenfattiga år. Vår import av bränsle är alltjämt starkt begränsad och motsvarar icke tillnärmelsevis behovet. Om detta förhållande kommer att bestå en tid framåt, blir kraftproduktionen uppenbarligen särskilt beroende av tillgängliga vattenmagasin. Vilka möjligheter som inom den närmaste tiden kunna yppa sig i fråga om importen av kol och andra fossila bränslen är alltjämt ovisst, och det synes därför ej möjligt att nu bedöma, när sådana förhållanden åter kunna ha inträtt att 1939 års lag kan sättas ur tillämpning.

Med hänsyn till det anförda ha de sakkunniga icke ansett sig kunna förorda någon bestämd tidpunkt, då Kungl. Maj:ts förordnande den 20 oktober 1939, att vad i lagen är stadgat om meddelande av tillstånd till tillfällig vattenreglering tillsvidare skall äga tillämpning, bör upphöra att gälla. Det torde kunna förutsättas, att Kungl. Maj:t kommer att med uppmärksamhet följa utvecklingen samt att förordnandet upphäves, så snart förhållandena det medgiva.

Med avseende å tillämpningen av 1939 års lag under den tid, som ännu kan återstå till dess Kungl. Maj:ts ovannämnda förordnande upphäves, vilja de sakkunniga erinra om att 1943 års ändringar i lagen inskräp, att vid dess tillämpning tillbörlig hänsyn måste tagas till motstående intressen. Nämnda ändringar torde också ha tillgodosett den berättigade kritik som tillämpningen i det kritiska läget vid början av kriget icke kunde undgå att framkalla. Naturligtvis är även i fortsättningen försiktighet påkallad, och en avvägning bör ske mellan de krav som ur allmän synpunkt framställas för att kunna tillgodose kraftbehovet, å ena sidan, och olägenheterna av ett mera summariskt förfarande, å andra sidan. Det ligger i sakens natur, att vattendomstolen, om läget förbättrats, har anledning kräva mera ingående utredning, innan tillstånd som avses i lagen meddelas, för att därigenom få tillfälle att bättre bedöma vilka skadeverkningar som kunna befaras uppkomma och i större omfattning än eljest skulle vara möjligt bestämma förskottsersättning. Givetvis få därvid icke så stränga krav uppställas att syftet med lagen förfelas. Erforderliga upplysningar om det aktuella bränsleläget och kraftförsörjningen i landet kan vattendomstolen erhålla av bränslekommissionen och centrala driftledningen.

Ehuru de sakkunniga icke i nuvarande läge velat föreslå, att 1939 års lag sättes ur tillämpning, ha de sakkunniga ansett behöfligt att uppmärksamma vissa spörsmål, som bliva aktuella då detta skall ske. I fråga om redan beviljade provisoriska regleringar komme det sålunda med säkerhet att i åtskilliga fall visa sig önskvärt att kunna förlänga deras giltighetstid i avbidan på att tillstånd enligt 3 kap. vattenlagen skulle kunna meddelas. Dessutom syntes man vara nödsakad räkna med att det ur nationalekonomisk synpunkt kunde bli angeläget att i viss utsträckning snabbt fullfölja en del regleringsprojekt som vid tiden för förordnandets upphävande alltjämt befunde sig på ansökningsstadiet. I syfte att förebygga, att med hänsyn till dylika förhållanden hinder skulle anses möta att överhuvud upphäva förordnandet den 20

oktober 1939, oaktat en betydande begränsning av lagens tillämpning skulle vara möjlig, ha de sakkunniga ansett sig böra framlägga förslag till vissa särskilda övergångsbestämmelser.

Till närmare motivering av detta förslag anförde de sakkunniga följande.

Vad först angår sådana tillfälliga regleringar, med avseende å vilka tillstånd enligt 1939 års lag meddelats innan Kungl. Maj:ts förordnande om lagens tillämpning upphävt, må framhållas, att upphävandet av förordnandet icke i och för sig medför att redan meddelade tillstånd upphöra att gälla. Kungl. Maj:ts förordnande jämlikt 1 § innebär enligt ordalagen, »att vad i denna lag är stadgat om *meddelande* av tillstånd till tillfällig reglering skall äga tillämpning». Tillstånd skall enligt 3 § meddelas för viss tid, högst tre år. Härav följer, att om ett tillstånd gives t. ex. omedelbart innan förordnandet häves, dess giltighetstid kan komma att sträcka sig intill tre år därefter. Det synes också vara rimligt att en sökande, som erhållit tillstånd enligt lagen och nedlagt kostnader för att utnyttja detsamma, under den tid tillståndet avser skall kunna tillgodonjuta därmed åsyftad förmån. Tvekan kan dock råda, hur det ställer sig om beslutet ej vunnit laga kraft innan förordnandet upphör att gälla. Talan kan tänkas ha fullföljts eller komma att fullföljas till högre instans, och denna kan då måhända finna sig nödsakad att undanröja utslaget. Detta bör icke komma i fråga, helst som vattendomstolens utslag regelmässigt i mål av förevarande beskaffenhet innehålla föreskrift om att verkställighet omedelbart må äga rum. De sakkunniga vilja därför föreslå en bestämmelse av innebörd att, där beslut, innefattande tillstånd till tillfällig vattenreglering, meddelats innan förordnande jämlikt 1 § upphört att gälla, vad i lagen är stadgat alltjämt skall äga tillämpning med avseende å regleringen, även om beslutet vid nämnda tidpunkt ännu icke vunnit laga kraft. Det må i detta sammanhang anmärkas, att åtminstone vid en av vattendomstolarna tillämpats den praxis, att tillstånd till tillfälliga regleringar begränsats ej endast till viss bestämd tid utan även så, att tillståndet skulle upphöra att gälla, när lagen ej längre finge tillämpas. Bakom sistnämnda begränsning torde ligga den uppfattningen, att lagstiftaren avsett, att regleringar som medgivits med stöd av ifrågavarande lag icke skulle få fortfara längre än förordnande jämlikt 1 § ägde bestånd. Såsom av det redan anförda framgår är detta emellertid icke lagens mening. En bestämmelse av nyss angivet innehåll bör vara ägnad att undanröja varje tvekan om att de beviljade regleringstillstånden må tillämpas sin tid ut, utan avseende å den antydda särskilda begränsningen.

De sakkunniga ha framhållit, att stadgandena om befogenhet för vattendomstolen att efter därom gjord framställning ändra villkoren för tillståndet eller föreskriva nya villkor, när det funnes påkallat, eller att höja eller sänka fastställd ersättning, när skäl därtill föreläge, självfallet skulle äga tillämpning även sedan Kungl. Maj:ts förordnande upphört att gälla. Detsamma vore förhållandet med lagens bestämmelser rörande tiden och sättet för anmälan av anspråk på ersättning för skada eller intrång som icke förutsetts av vattendomstolen. Uppkomna ersättningsfrågor, vilkas prövning blivit av vattendomstolen uppskjuten, skulle av vattendomstolen vid lämplig tidpunkt upptagas till behandling i enlighet med lagens bestämmelser, även om Kungl. Maj:ts förordnande om lagens tillämpning då blivit upphävt. Detsamma gällde, där vattendomstolen uppskjutit fastställandet av fiske- eller regleringsavgift. I flera av de hänseenden, som nu angivits, kunde det tydligen

bliva fråga om att tillämpa lagen även efter det tiden för medgiven reglering gått till ända.

I promemorian behandlas här efter frågan, om och på vad sätt tillfälliga regleringar skulle ersättas av regleringar enligt vattenlagen. Härom anföres följande.

De tillfälliga vattenregleringar som genomförts med stöd av 1939 års lag torde i de flesta fall vara avsedda att ersättas av regleringar enligt vattenlagen. I många fall torde för övrigt ansökan om reglering enligt vattenlagen ha ingivits samtidigt med eller kort efter ansökan om reglering enligt 1939 års lag. Ett avbrott till följd av att 1939 års lag sättes ur tillämpning skulle uppenbarligen kunna vara synnerligen olägligt för de kraftverk som äro beroende av regleringsmagasinet i fråga. Med hänsyn härtill bör bland övergångsbestämmelserna upptagas en regel, som medger att tillstånd enligt 1939 års lag förnyas jämväl efter det att Kungl. Maj:ts förordnande om lagens tillämpning blivit upphävt. Såsom villkor för dylikt tillstånd till fortsatt tillfällig reglering bör gälla ej mindre att ansökan om tillstånd till reglering enligt 3 kap. vattenlagen inkommit till vattendomstolen, innan tiden för det tillstånd som meddelats enligt 1939 års lag gått till ända, än även att inom samma tid hos vattendomstolen gjorts ansökan om tillstånd till fortsatt tillfällig reglering. Liksom regleringstillstånd enligt 1939 års lag överhuvud bör sådant förnyat tillstånd som nu sagts få gälla allenast för viss begränsad tid. Denna tid bör så avpassas att förslag till de regleringar, som äro avsedda att bli för framtiden bestående, hinna utarbetas av sökanden och prövas av vattendomstolen. För att emellertid tillfälliga regleringar icke skola bestå alltför lång tid efter det lagen satts ur tillämpning synes en yttersta gräns böra bestämmas, utöver vilken fortsatt tillfällig reglering i nu avsedda fall överhuvud taget icke må beviljas. Med hänsyn till det anförda torde böra stadgas, att sådant tillstånd till fortsatt tillfällig reglering varom nu är fråga icke må meddelas för längre tid än till dess tre år förflutit från det Kungl. Maj:ts förordnande enligt 1 § i lagen upphörde att gälla. Det är visserligen tänkbart, särskilt när det gäller företag av stor omfattning, att ansökan om tillstånd till permanent reglering icke hinner slutbehandlas före treårsfristens utgång. De sakkunniga se emellertid icke häri tillräcklig anledning att nu föreslå någon bestämmelse om möjlighet att ytterligare förlänga meddelade tillstånd till tillfällig reglering. Skulle behov av en sådan bestämmelse yppa sig, torde de sakkunniga — som komma att hålla sig underrättade om hur avvecklingen av de tillfälliga regleringarna fortskrider — få tillfälle att inkomma med förslag härom. Beträffande det föreslagna stadgandet om rätt för vattendomstolen att meddela tillstånd till fortsatt tillfällig reglering må slutligen anmärkas att, då syftet med stadgandet blott är att möjliggöra, att tillfällig vattenreglering ersättes av reglering enligt vattenlagen utan att avbrott däremellan behöver ske, den genom stadgandet medgivna förlängningen icke bör få innebära att befogenheten att reglera vattnets avrinning ökas till förfång för motstående intressen. Det bör, såsom i den föreslagna lagtexten angivits, vara fråga om en *fortsatt* tillfällig reglering, där identitet med den föregående kan sägas föreligga, även om vissa smärre jämkningar ej få anses uteslutna.

Bestämmelser av nu föreslaget innehåll innebära bland annat, att den som erhållit regleringstillstånd enligt 1939 års lag icke har utsikt att, sedan förordnandet om lagens tillämpning upphävts, få tillståndet förnyat, om han icke innan det utlöper inger ansökan om tillstånd till reglering enligt vattenlagen. Om han har för avsikt att begära sådant tillstånd, bör han därför i god tid förbereda ansökningen härom. Kungl. Maj:t å sin sida synes vid utfär-

dandet av den författning, varigenom förordnandet om lagens tillämpning upphäves, böra medgiva ett icke alltför kort anstånd med ikraftträdandet. Då iordningställandet av en ansökan om tillstånd till reglering enligt vattenlagen ofta kräver avsevärd tid, kan det eljest lätt inträffa, att innehavaren av ett tillstånd enligt 1939 års lag, vilket utlöper kort efter ikraftträdandet av nämnda författning, icke hinner inkomma med dylik ansökan och därför icke heller kan få förnyat tillstånd enligt 1939 års lag.

I promemorian uppmärksammas jämväl sådana tillstånd enligt 1939 års lag som ej meddelats av vattendomstolen utan av vattenrättsdomaren. Här om uttalas följande.

Då det i det föregående talas om regleringstillstånd, meddelat enligt 1939 års lag, avses därmed i första hand tillstånd, meddelat av vattendomstol eller högre rätt. Enligt vad de sakkunniga inhämtat har det emellertid i ganska stor utsträckning förekommit, att regleringar igångsatts och under kortare eller längre tid utövats med stöd allenast av ett tillstånd, som vattenrättsdomaren meddelat under hänvisning till 13 § första stycket i lagen. Det är måhända tvivelaktigt, om en dylik tillämpning av nämnda lagrum verkligen varit avsedd. I den mån regleringar, som sålunda icke ha annan laglig grund än ett beslut av vattenrättsdomaren, pågå vid tiden för upphävandet av förordnandet om lagens tillämpning vore det emellertid knappast rimligt att i här berörda hänseenden behandla dem annorlunda än regleringar till vilka tillstånd givits av vattendomstolen. Övergångsbestämmelserna böra därför formuleras på ett sätt som icke ger anledning antaga, att en sådan åtskillnad skulle vara åsyftad.

För att mildra övergången, då 1939 års lag sättes ur kraft, förordas i promemorian också att lagen skulle alltjämt tillämpas på ansökningar av större betydelse som inkommit medan lagen var i kraft. I detta hänseende anföres:

När Kungl. Maj:ts förordnande enligt 1 § i 1939 års lag upphör att gälla, kunna givetvis ansökningar ha inkommit till vattendomstolen vilka då ännu icke prövats. Då beslut givits, att vad i lagen är stadgat om meddelande av tillstånd till tillfällig vattenreglering icke vidare skall gälla, är tydligen grunden härtill, att bränsle- och kraftläget icke längre är så ansträngt. Med denna tankegång skulle måhända bäst överensstämma att anhängiggjorda men icke prövade ansökningar om tillfälliga vattenregleringar icke finge bifallas. Å andra sidan skulle ett avskärande av all möjlighet att vidare få dylika ansökningar prövade enligt lagens bestämmelser kunna medföra kännbara olägenheter. Kraftproducenterna kunna ha räknat med sökta tillfälliga regleringar såsom väsentliga faktorer i kraftförsörjningen. Ett abrupt kullkastande av dessa beräkningar skulle kunna vålla kraftförsörjningen allvarligt avbräck. Från denna synpunkt synes det vara angeläget att överväga en mera successiv avveckling av lagens tillämpning. Det kan även från arbetsekonomisk synpunkt framstå som irrationellt, att en ansökan, å vilken sökanden nedlagt avsevärt arbete och som kanske redan föranlett utfärdande av kungörelse, skriftväxling och sammanträden vid vattendomstolen, därefter måste lämnas utan vidare prövning, enär den till stöd för ansökningen åberopade lagstiftningen satts ur tillämpning. Visserligen kan utredningen måhända i viss utsträckning tillgodogöras för mål om tillstånd till permanent reglering, men åtskilligt arbete torde dock ofta bliva bortkastat. För att mildra övergången synes en möjlighet böra medgivas att med anledning av redan inkomna ansökningar lämna tillstånd enligt 1939 års lag. Det skulle vara synnerligen

önskvärt att kunna stadga en bestämd frist, inom vilken sådant tillstånd skall ha meddelats. Men en bestämmelse härom torde bl. a. på grund av vattendomstolarnas arbetsbörda icke kunna uppställas. I stället torde det, utöver vad som föreskrives i 2 § i lagen om förutsättningarna för tillstånd — nämligen att den ifrågasatta vattenregleringen prövas ur allmän och enskild synpunkt medföra fördel som väsentligt överstiger därmed förenade olägenheter — böra stadgas, att meddelande av tillfälligt regleringstillstånd finnes vara av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen. För så vitt det eller de kraftverk som äro beroende av regleringsmagasinet stå i förbindelse med riksnätet, innebär nämnda uttryck, att regleringen skall vara av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen i riket, sedd som helhet. Därest i undantagsfall skulle vara fråga om ett regleringsmagasin för en isolerat belägen kraftstation som förser eller är avsedd att förse viss byggd med kraft och ej är anknuten till riksnätet, skall det emellertid vara tillfyllest att regleringen är av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen i den bygden. Där genomförandet av den med ansökningen avsedda regleringen finnes kunna utan väsentlig olägenhet anstå i avbidan på prövning enligt vattenlagen, skall regleringstillstånd icke meddelas enligt 1939 års lag. Härigenom har sålunda beretts tillfälle till en viss gallring, vilket även är av betydelse för vattendomstolarna ur arbetsekonomisk synpunkt. I likhet med vad tidigare föreslagits beträffande tillfällig vattenreglering, vartill tillstånd redan givits, då Kungl. Maj:ts förordnande om lagens tillämpning upphör att gälla, böra uppenbarligen lagens bestämmelser allttjämt äga tillämpning även i fråga om tillfällig reglering, vartill tillstånd lämnas efter nämnda tidpunkt.

De sakkunniga ha påpekat en skillnad som kommer att föreligga mellan de olika övergångsbestämmelserna samt härom anförde följande.

En jämförelse mellan de för olika fall föreslagna övergångsbestämmelserna ger vid handen, att den som vid tidpunkten för upphävandet av det jämlikt 1 § i 1939 års lag meddelade förordnandet innehar ett gällande tillstånd till tillfällig reglering icke kan få detta utsträckt längre än till tre år efter nämnda tidpunkt, under det att däremot den som vid förordnandets upphävande blott gjort *ansökan* om tillstånd till sådan reglering under vissa förutsättningar har utsikt att, sedan vattendomstolen behandlat ansökningen, erhålla ett regleringstillstånd, gällande intill tre år från tillståndets meddelande. Den senare kan alltså få tillstånd att fortfara med reglering enligt 1939 års lag till en mera framskjuten tidpunkt än den förre. Till stöd för att göra en sådan skillnad vilja de sakkunniga framhålla följande.

Det är ett önskemål att vattendomstolarna först avarbeta de mål i vilka tillfällig reglering redan börjat tillämpas när Kungl. Maj:ts förordnande enligt 1 § upphör att gälla. Sakägarna i dessa mål kunna ha fått vänta ganska länge på att deras anspråk skola slutligen prövas, och det är därför befogat att söka inrikta arbetet på att deras rätt i första hand tillgodoses. Den föreslagna begränsningen av möjligheten att bevilja förlängt tillstånd till att avse högst tre år från det nämnda förordnande upphörde att gälla är självfallet ägnad att förmå sökandena och domstolarna att med tillgängliga arbetskrafter först ägna sig åt att lösa frågan om tillstånd till permanent reglering i de fall, då tillfällig reglering redan kortare eller längre tid tillämpats när Kungl. Maj:ts förordnande upphörde att gälla. Från sökandens synpunkt innebär förslaget, att sökanden i dessa fall städse kan få tillgodonjuta förmånen av tillfällig reglering minst tre år. Vanligen blir tiden sammanlagt åtskilligt längre, kanske ända upp till ett tiotal år. Sökanden har alltså fått tid på sig att avveckla den tillfälliga regleringen.

För att, efter det Kungl. Maj:ts förordnande upphört att gälla, kunna tillgodose det växande kraftbehovet är det emellertid nödvändigt ej blott att förvandla åtminstone de viktigare av då bestående tillfälliga regleringar till permanenta utan även att efter hand anordna *nya* regleringsmagasin. Det är icke tänkbart att kunna tillgodose detta behov, om man plötsligt vid viss tidpunkt skulle bliva hänvisad enbart till att använda det ordinära förfarandet enligt vattenlagen. Under en övergångstid måste en möjlighet finnas att för tillgodoseende av det växande behovet i viss utsträckning alltjämt medgiva nya tillfälliga regleringar, helst om tillgängliga arbetskrafter skola, såsom nyss nämnts, i första hand koncentreras på att ersätta redan beviljade tillfälliga regleringar med permanenta regleringar. Dessa nya tillfälliga regleringar måste självfallet få tillämpas någon tid för att det skall vara någon mening med dem. De komma enligt förslaget såtillvida i ett sämre läge än förut beviljade tillfälliga regleringar som de aldrig skulle få tillämpas utöver tre år. Medan de nya tillfälliga regleringarna äro i tillämpning kan man hoppas, att det skall bliva möjligt att *dels* förbereda deras övergång till permanenta regleringar *dels ock* på före kriget vanligt sätt förbereda de ytterligare regleringar som behövas för att det stigande kraftbehovet skall kunna tillgodoses. Måhända kan det visa sig att denna förhoppning slår fel och att det blir nödvändigt att underlätta sökandenas och vattendomstolarnas svårigheter under sistnämnda övergångstid, då en dubbel arbetsbörda väntar. Det är möjligt att lättnaden kan till en del böra beredas genom ändringar i vattenlagen. Ännu är det emellertid för tidigt att överblicka detta problem. En viktig sida av saken är att vattendomstolarna förses med erforderliga arbetskrafter.

Beträffande formen för de erforderliga övergångsbestämmelsernas meddelande uttalas i promemorian följande.

De sakkunniga ha övervägt frågan, huruvida icke bestämmelser av nu föreslaget innehåll lämpligen kunde i samband med upphävande av det jämlikt 1 § i 1939 års lag meddelade förordnandet utfärdas såsom övergångsbestämmelser till förordnandets upphävande. Då bestämmelserna innebära, att tillstånd till tillfällig vattenreglering skall kunna meddelas under en avsevärd tid efter det Kungl. Maj:t funnit anledning upphäva förordnandet och därigenom angivit, att de krisförhållanden som föranlett förordnandet strängt taget icke längre äro för handen, synes dock den antydda utvägen inefatta ett alltför långt gående utnyttjande av stadgandet i 1 § i lagen. Ehuru bestämmelserna egentligen icke ha karaktären av övergångsbestämmelser till lagen, synas de i stället lämpligen, i analogi med vad som i motsvarande fall skett i en del andra krislagar, kunna fogas till slutstadgandet i denna. De torde böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet.

Med den ståndpunkt som de sakkunniga intagit till frågan om fortsatt tillämpning av 1939 års lag ha de sakkunniga ansett sig icke för närvarande ha anledning att taga under närmare övervägande, huruvida och i så fall när lagen bör upphävas. Till denna fråga förklara sig de sakkunniga vilja återkomma vid avgivande av förslag, i vad mån lagens bestämmelser lämpligen skola inarbetas i vattenlagen.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts ha de sakkunniga upprättat utkast till *lag om tillägg till slutstadgandet till lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.*

I detta förslag ha två nya stycken fogats till slutstadgandet i 1939 års lag. Därvid har först angivits, att om beslut, som innefattar tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt denna lag, meddelats innan Kungl. Maj:ts förordnande enligt 1 § i lagen upphört att gälla, vad i lagen stadgas alltjämt skall äga tillämpning med avseende å regleringen i fråga, ändå att beslutet icke dessförinnan vunnit laga kraft. Inkommer, innan tiden för tillståndet gått till ända, ansökan om tillstånd till reglering enligt 3 kap. vattenlagen, skall vattendomstolen äga, på ansökan som inkommit inom nämnda tid, meddela tillstånd till fortsatt tillfällig reglering enligt 1939 års lag, dock ej för längre tid än till dess tre år förflutit från det förordnandet upphörde att gälla. Vidare stadgas, att där ansökan om tillstånd enligt denna lag inkommit till vattendomstolen, innan förordnande som i 1 § sägs upphörde att gälla, vattendomstolen jämväl därefter må meddela tillstånd i enlighet med vad i lagen sägs, om det finnes vara av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen, och skola lagens bestämmelser alltjämt äga tillämpning jämväl å reglering, vartill tillstånd sålunda gives.

Yttranden.

Över promemorian med tillhörande lagförslag ha efter remiss utlåtanden avgivits av vattenöverdomstolen, samtliga ordinarie vattenrättsdomare ävensom den extra vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol, kammarkollegiet, kommerskollegium, vattenfallsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens bränslekommission samt länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom av Sveriges industriförbund, svenska vattenkraftföreningen och Motala ströms regleringsförening u. p. a. Dalälvens vattenregleringsföretag, Faxälvens regleringsförening u. p. a. och Indalsälvens regleringsförening u. p. a., vilka jämväl erhållit tillfälle att avgiva utlåtande, ha meddelat, att de ansluta sig till vad svenska vattenkraftföreningen anfört. Lantbruksstyrelsen har vid sitt utlåtande fogat yttranden av fiskeriintendenterna i sötvattensdistrikten. Utlåtandet från länsstyrelsen i Örebro län var åtföljt av yttrande från statens lantbruksingenjör i länet.

I den mån frågan om fortsatt giltighet för det enligt 1 § i 1939 års lag meddelade förordnandet om lagens tillämpning beröres i yttrandena, godtages i allmänhet de sakkunnigas mening, att det ännu icke är möjligt att angiva någon bestämd tidpunkt, då förordnandet bör upphöra att gälla.

Kammarkollegiet beklagar emellertid, att de sakkunniga icke ansett sig kunna framlägga något förslag i nämnda hänseende. Kollegiet anser, att de tillfälliga vattenregleringarna medföra sådana fördelar för vattenkraftindustrin och att övergången till tillämpning av enbart vattenlagen är förknippad med sådana olägenheter för vattendomstolarna, att det kan befaras att frågan om förordnandets upphävande aldrig upptages till behandling, om man ej redan nu inriktar sig på en viss tidpunkt, då förordnandet skall upphävas. Kollegiet säger sig icke ha blivit övertygat om att det skulle vara ogörligt att

redan nu bestämma sig i detta avseende. Under hänvisning till centrala driftledningens av de sakkunniga återgivna uppgifter om kraftförsörjningen under de närmaste åren och till förslaget om en treårsfrist för avveckling av redan meddelade tillstånd till tillfälliga regleringar utvecklar kollegiet vidare sin syn på frågan sålunda:

Då erforderlig överskottsmarginal för vattenelkraft beräknas komma att finnas redan under år 1949 samt de tillfälliga vattenregleringarna komma att i flertalet fall bestå under tre år efter det 1939 års lag satts ur kraft, borde det ur kraftförsörjningssynpunkt icke möta något hinder att upphäva Kungl. Maj:ts förordnande från och med 1946 års utgång eller i varje fall före den 1 juli 1947. Om dylikt förordnande meddelas före den 1 juli 1946, måste företagen erhålla tillräcklig tid för att förbereda erforderliga ansökningar om tillfälliga och permanenta vattenregleringar, medan lagen om tillfälliga vattenregleringar ännu gäller. De svårigheter, som ett sådant beslut skulle medföra för vattendomstolarna, lära kunna bemästras genom förstärkning av arbetskrafterna. Kollegiet anser ett beslut så snart som möjligt om tidpunkten för upphävandet vara att föredraga framför ett uppskov med frågan, även om åtgärden skulle medföra en ytterligare uppmjukning av övergångsbestämmelserna.

Med hänsyn till frågans betydelse och sammanhang med utformningen av avvecklingsbestämmelserna ifrågasätter slutligen kollegiet, om det ej vore lämpligt, att riksdagens mening inhämtades i fråga om tidpunkten för upphävande av Kungl. Maj:ts förordnande.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anmärker, att de sakkunnigas ståndpunkt beträffande fortsatt tillämpning av 1939 års lag synes ha föranletts lika mycket av hänsyn till en väntad och av krigsförhållandena oberoende stegring av kraftbehovet som av osäkerhet om tiden för återinträdande normala importmöjligheter beträffande kol och andra fossila bränslen. Länsstyrelsen tillägger:

Med de sakkunnigas inställning skulle, därest kraftbehovet under en längre följd av år ytterligare stegras, vilket på grund av elkraftens alltmer utbredda användning för olika ändamål icke är uteslutet, lagen kunna komma att gälla ända till dess praktiskt taget alla regleringsmöjligheter utnyttjats. Länsstyrelsen, som anser att en utveckling i sådan riktning i möjligaste mån bör förhindras, vill för sin del hävda, att lagens giltighet bör upphöra så snart de förhållanden, för vilka lagen ursprungligen avsetts, icke längre äro för handen. Länsstyrelsen har nämligen av lagens tillämpning inom länet fått den uppfattningen, att olägenheterna av densamma för kraftförsörjningen motstående intressen icke äro att underskatta, även om genom 1943 års lagändring väsentligt bättre förhållanden skapats.

Länsstyrelsen i Västerbottens län hänvisar till sitt yttrande över vattenfallsstyrelsens framställning av den 27 augusti 1945 och vidhåller, att 1939 års lag snarast bör sättas ur tillämpning. Därvid anmärker länsstyrelsen, att frågan om vattenregleringar inom länet i hög grad aktualiserats efter det länsstyrelsen avgav sitt nämnda yttrande. Länsstyrelsen säger sig nämligen från vattenfallsstyrelsen ha erfårit, att ansökningar om flera stora sådana regleringar av icke tillfällig art inom den närmaste tiden komme att ingivas till vederbörande vattendomstol.

Vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol uttalar en förhoppning att 1939 års lag icke måtte förbli i kraft längre än som nödvändigtvis påkallas med hänsyn till omständigheterna. Förutom olägenheter ur rättslig synpunkt medförde lagens tillämpning en betydande belastning av vattendomstolarnas redan därförutan stora arbetsbördor.

Liknande synpunkter anföres av *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol*.

Å andra sidan har det i flera yttranden hävdats, att 1939 års lag bör få vara i tillämpning ännu under avsevärd tid.

Vattenfallsstyrelsen uttalar sålunda, att ett upphävande av det enligt 1 § i lagen meddelade förordnandet icke under några förhållanden bör ske på lång tid ännu. Även *statens bränslekommission* framhåller, att läget och utsikterna på kraft- och bränsleförsörjningsområdet fortfarande äro sådana, att förordnandet bör kvarstå. *Svenska vattenkraftföreningen* yttrar, att 1939 års lag under krigsåren varit och under rådande bränslebrist och stora kraftefterfrågan fortfarande är av stor betydelse. Så länge nuvarande svårigheter vid bränsle- och kraftförsörjningen bestå kunde de provisoriska sjöregleringarnas väsentliga bidrag till kraftbehovets täckande ej undvaras. På liknande sätt uttalar sig *Sveriges industriförbund*.

Motala ströms regleringsförening anför:

Den under kriget rådande knappheten på fossilt bränsle har ännu icke upphört. Tvärtom har den blivit än mer framträdande. De förhållanden, som föranledde 1939 års lag om tillfällig vattenreglering, kvarstå således alltjämt och synas för närvarande till och med vara mera accentuerade än då lagen infördes och sattes i kraft. Ett upphävande vid nuvarande eller närliggande tidpunkt av förordnandet om lagens tillämpning skulle för den skull vålla landets kraftförsörjning svårt avbräck med allvarliga återverkningar på andra områden av folkförsörjningen.

De sakkunnigas förslag till övergångsbestämmelser har i flertalet yttranden lämnats utan anmärkning. Vissa erinringar ha dock framställts.

Sveriges industriförbund avstyrker sålunda förslaget att begränsa tiden för avveckling av regleringstillstånd, som meddelats enligt 1939 års lag, till tre år från det förordnandet om lagens tillämpning upphör att gälla. Förbundet erinrar om att de sakkunniga själva framhållit såsom tänkbart, att ansökan om tillstånd till permanent reglering icke hinner slutbehandlas före treårsfristens utgång. De sakkunniga hade även förklarat, att de ämnade ha uppmärksamheten riktad på denna fråga och sedermera framlägga förslag till kompletterande lagstiftning, om behov därav skulle yppa sig. I anslutning härtill anför förbundet:

Frånsett den eventualiteten, att de sakkunnigas uppdrag måhända ej äger bestånd vid berörda tidpunkt, torde det ej vara lämpligt, att lagstiftningen på antytt sätt sker etappvis. Det ligger i såväl kraftverksinnehavares som sakägares intresse, att redan nu bestämmelser givas i denna fråga, så att de veta vad de framdeles ha att rätta sig efter.

Erfarenheten visar, att behandlingen vid vattendomstol av permanenta vattenregleringar ofta tar väsentligt mer än tre år i anspråk. Om därtill lägges behandlingen i högre instans, blir tidsutdräkten än större. Den i för-

slaget angivna tidsbegränsningen skulle sannolikt medföra, att flera större regleringar skulle få avbrytas i avvaktan på tillstånd till permanent reglering, och kan sålunda icke anses stå i överensstämmelse med de allmänna intressen, som lagstiftningen avser att tillgodose. Ej heller synes något bärande skäl finnas, varför tidsbegränsningen skulle genomföras.

Med hänsyn till det nu anförda vill förbundet föreslå den ändringen i förslaget, att tillstånd till tillfällig vattenreglering må, även sedan förordnandet om tillämpning av 1939 års lag upphört att gälla, beviljas med giltighet till dess att permanent reglering enligt 3 kap. vattenlagen kan genomföras.

Även *svenska vattenkraftföreningen* vänder sig mot förslaget att på angivet sätt begränsa tiden för avveckling av de enligt 1939 års lag meddelade regleringstillstånden. Föreningen utvecklar härvid i huvudsak samma synpunkter som Sveriges industriförbund. Till belysande av frågan om tidsutdräkten vid behandlingen av regleringsmål åberopar föreningen en sammanställning av uppgifter om sådana hittills enligt vattenlagen genomförda regleringar, angående vilka föreningen haft tillgång till erforderliga sakkuppgifter. I sammanställningen hade ej medtagits sådana ärenden, där tidsutdräkten enligt föreningens uppfattning icke berott enbart på domstolsbehandlingen såsom sådan utan även i väsentlig grad på sökanden själv. Tiden för målens behandling vid vattendomstolen hade enligt de redovisade uppgifterna endast i några få fall varit mindre än tre år; i allmänhet hölle den sig omkring fyra år, och i enstaka fall hade den varit betydligt längre. Med hänsyn till svårigheten att på förhand bedöma tidsutdräkten, ansåge föreningen det därför vara motiverat, att tillfällig reglering finge utövas till dess att ansökan om den definitiva regleringen avgjorts. Enligt föreningens mening kunde man sannolikt förutsätta att, därest i undantagsfall definitiv reglering icke skulle kunna medgivas, ärendet komme att avgöras relativt snabbt.

Vattenfallsstyrelsen yttrar, att det kunde förväntas bliva förenat med svårigheter att få mera omfattande regleringsföretag slutbehandlade inom den föreslagna treårsfristen. Emellertid framhåller vattenfallsstyrelsen, att frågan härom naturligtvis sammanhängde med frågan om den tidpunkt, då 1939 års lag komme att sättas ur tillämpning. Av de sakkunnigas uttalanden hade vattenfallsstyrelsen funnit framgå, att detta icke enligt de sakkunnigas mening borde vara mera nära förestående. Under sådana förhållanden och med hänsyn dels till de sakkunnigas inställning, att möjlighet framdeles, därest det visade sig av behovet påkallat, borde kunna beredas till ytterligare förlängning av meddelade tillstånd, dels ock till att ifrågasätta ändringar i vattenlagen måhända komme att underlätta de permanenta regleringarnas genomförande, har vattenfallsstyrelsen icke funnit sig böra motsätta sig förslaget i denna del.

Kammarkollegiet har, såsom redan i annat sammanhang blivit nämnt, icke framställt någon erinran mot förslaget om en treårsfrist för avveckling av de tillfälliga regleringstillstånden. Kollegiet understryker emellertid angelägenheten av att möjlighet beredes vattendomstolarna att — jämsides med den övriga arbetsbördan — avverka den anhopning av regleringsmål, som

komme att finnas under övergångstiden. Om icke särskilda åtgärder vidtoges till förstärkning av arbetskrafterna vid vattendomstolarna, syntes det icke självfallet att de skulle gå i land med uppgifterna inom den av de sakkunniga utmätta tiden.

Den föreslagna bestämmelsen, att, där ansökan om tillstånd till reglering enligt 1939 års lag inkommit till domstolen innan Kungl. Maj:ts förordnande om lagens tillämpning upphörde att gälla, tillstånd jämväl därefter skulle kunna meddelas enligt lagen, har kritiserats av *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol*, som härom anfört följande.

Till vattendomstolen har under sista året inkommit ett flertal ansökningar om tillstånd till tillfälliga regleringar. Dessa företag torde i flera fall vara av den storleksordning, att det måste anses tvivelaktigt, om 1939 års lag enligt förarbetena till densamma bör därå tillämpas. Detsamma kan givetvis gälla ansökningar, som ännu ej inkommit men som kunna komma att inges innan förordnande, som i 1 § i 1939 års lag sägs, upphör att gälla. Erfarenheterna från tillämpningen av 1939 års lag å större företag äro vid denna domstol icke gynnsamma utan motivera i stället en jämförelsevis snabb avveckling av denna lag. Genom bestämmelserna i sista stycket i föreliggande lagutkast synas de sakkunniga ha velat möjliggöra en fortsatt praxis med en från förarbetena till 1939 års lag avsevärt avvikande rättstillämpning. Lämpligheten härav kan starkt ifrågasättas. Övergångsbestämmelser vid upphävande av 1939 års lag böra medge — förutom förlängning av redan beviljade tillfälliga tillstånd, avsedda att avlösas av bestående regleringar — fortsatt behandling enligt 1939 års lag av sådana ansökningar om vilka vattenrättsdomaren utfärdat kungörelse före utgången av förordnande som i 1 § i lagen sägs. De sakkunnigas förslag, att det vore tillräckligt för fortsatt tillämpning av 1939 års lag att ansökan om tillstånd enligt denna lag — oavsett i vilket skick ansökningen föreligger — inkommit före nyssnämnda tidpunkt, synes gå allt för långt och medföra risk för att det uppstår stark tillströmning till domstolen av mer eller mindre undermåliga ansökningar.

Även *extra vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol* — vars verksamhetsområde i stort sett utgöres av Ångermanälvens och Ljungans vattensystem — har framställt vissa anmärkningar mot ifrågavarande bestämmelse i förslaget. Han erinrar till en början om att de sakkunniga under hänvisning till det rådande bränsleläget förklarar sig anse, att det måste dröja ännu någon tid innan 1939 års lag sättes ur tillämpning, och fortsätter:

Skulle situationen vid nämnda tidpunkt vara sådan, att behov av nya tillfälliga tillstånd alltjämt föreligger, synes man kunna ifrågasätta om icke tidpunkten för förordnandets upphävande blivit för tidigt vald och hellre borde framflyttas. För den händelse bifall till nya regleringsansökningar anses vara av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen, torde det nämligen vara naturligare, att 1939 års lag får vara i tillämpning ännu någon tid. Det synes i viss mån innebära en motsägelse att sätta lagen ur tillämpning därför att behov av den ej längre anses föreligga samtidigt som kraftsituationen fortfarande kräver nya tillfälliga tillstånd. Vad av de sakkunniga anförts om att kraftproducenterna kunna ha räknat med sökta tillfälliga regleringar såsom väsentliga faktorer i kraftförsörjningen och att ett abrupt kullkastande av dessa beräkningar skulle kunna vålla kraftförsörjningen allvarligt avbräck synes bygga på den förutsättningen, att kraftproducenterna

i alltför hög grad skulle ha planerat sina utbyggnader och regleringar med utgångspunkt från att 1939 års lag allt fortfarande skulle tillämpas. Inom den mig anförtrödda delen av Norrbygdens vattendomstols domsområde ge de för närvarande rådande förhållandena i varje fall icke anledning till dylika farhågor.

Därest emellertid de av de sakkunniga anförda skälen skulle anses påkalla införande av en övergångsbestämmelse av nu ifrågavarande slag, synes bestämmelsens föreslagna utformning kunna göras till föremål för diskussion. Enligt förslaget skall vattendomstolen äga meddela tillstånd på grund av de ansökningar, som inkommit före lagens upphävande, om det finnes vara av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen. Något utöver att själva ansökningen skall ha inkommit till domstolen kräves alltså icke, och hinder torde därför icke möta att till bedömande jämlikt det föreslagna stadgandet upptaga jämväl sådana vid tiden för upphävandet av lagen till vattendomstolen inkomna ofullständiga ansökningar, som sedermera kompletterats. De sakkunniga ha vidare anført, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av den författning, varigenom förordnandet om lagens tillämpning upphäves, bör medgiva ett icke alltför kort anstånd med ikraftträdandet. Det kan möjligen befaras, att det föreslagna övergångsstadgandet kommer att utnyttjas på ett sådant sätt, att ansökningar komma att inges till vattendomstolen strax före tidpunkten för lagens upphävande. För att förebygga en dylik utveckling, som ju avsevärt skulle öka vattendomstolarnas arbetsbörda, skulle man kunna tänka sig, att man skärpte kravet på att ansökan skall vara ingiven till vattendomstolen exempelvis med att kungörelse skall vara utfärdad om ansökningen eller med att ansökan skall vara inkommen viss tid innan förordnandet om lagens tillämpning upphävdes. Detta skulle möjliggöra en prövning av äldre ansökningar, som på grund av arbetsanhopning hos domstolen icke hunnit prövas men som framdrivits av ett trängande behov och ingått i kraftproducenternas kalkyler, samtidigt som sådana ansökningar, som ingivits under den allra närmaste tiden före förordnandets upphävande, automatiskt skulle falla bort. Härigenom skulle man vinna det med den föreslagna övergångsbestämmelsen avsedda syftet utan att samtidigt ge inuit till ytterligare, tidigare kanske icke planerade ansökningar.

I yttrandet anföres slutligen att det ur såväl vattendomstolarnas som enskilda sakägares synpunkt skulle vara önskvärt, att samtliga tillfälliga regleringstillstånd kunde vara avvecklade vid en viss tidpunkt exempelvis inom tre år från det förordnandet om lagens tillämpning upphörde att gälla. En dylik begränsning hade även av de sakkunniga föreslagits för de tillstånd, som löpte vid förordnandets upphörande. Det kunde ifrågasättas, om några olägenheter skulle uppstå genom att stadga samma begränsning för de nya tillstånd, som därefter meddelades.

Departementschefen.

Såsom redogörelsen visar har 1939 års lag varit till utomordentlig nytta för landets kraftförsörjning under krisåren. Den verkställda utredningen och yttranden över promemorian giva också vid handen, att det icke ännu är möjligt att sätta lagen ur tillämpning. Det är emellertid uppenbart, att detta bör ske så snart förhållandena det medgiva. Lagen är otvivelaktigt förknippad med vissa olägenheter ur rättssäkerhetssynpunkt, även om dessa

efter 1943 års ändringar reducerats i hög grad. Och för vattendomstolarna medför lagen ett extra arbete som med hänsyn till deras arbetsbalans i övrigt är menligt. Frågan om att sätta lagen ur tillämpning torde dock kunna upptagas till närmare övervägande tidigast under förra hälften av år 1947. Man lär därför få räkna med att det av Kungl. Maj:t med riksdagens medverkan givna förordnandet om lagens tillämpning måste få gälla åtminstone till den 1 juli 1947.

För att mildra övergången när förordnandet upphäves och samtidigt möjliggöra att förordnandet upphäves något tidigare än eljest skulle kunna ske ha de sakkunniga i sin promemoria föreslagit vissa övergångsbestämmelser.

I förslaget behandlas först den verkan som, efter det förordnande enligt 1 § upphört att gälla, skall tillkomma ett tidigare meddelat tillstånd till tillfällig vattenreglering, för vilken tiden vid nämnda tidpunkt ännu icke gått till ända. I detta hänseende föreslås en bestämmelse, att lagen skall gälla oaktat beslutet icke dessförinnan vunnit laga kraft. Bestämmelsen har icke föranlett någon erinran i yttrandena och torde vara lämplig.

Vidare ha de sakkunniga föreslagit en särskild bestämmelse för det fall, att den som erhållit regleringstillstånd enligt 1939 års lag tillika begär tillstånd till permanent reglering enligt vattenlagen. Syftet med denna bestämmelse är att möjliggöra sådan förlängning av förstnämnda tillstånd som erfordras för att den tillfälliga regleringen utan avbrott skall kunna avlösas av den permanenta. Enligt förslaget skall i dylikt fall tillstånd kunna lämnas till fortsatt reglering enligt 1939 års lag, dock ej för längre tid än till dess tre år förflutit från det förordnandet om lagens tillämpning upphörde att gälla. Sveriges industriförbund och svenska vattenkraftföreningen ha hemställt om sådan ändring i förslaget på denna punkt, att möjligheten att förlänga meddelade regleringstillstånd i de åsyftade fallen kommer att stå öppen utan tidsbegränsning. Vad nämnda sammanslutningar anfört har emellertid icke övertygat mig om lämpligheten av att frångå de sakkunnigas förslag. Det är angeläget, att de tillfälliga regleringarna avvecklas och ersättningsfrågorna slutgiltigt regleras inom rimlig tid, och sådan tidsbegränsning som de sakkunniga föreslagit är otvivelaktigt ägnad att i sin mån framtinga en allvarlig strävan från sökandens sida att avsluta den utredning som erfordras för att erhålla tillstånd till permanent reglering enligt vattenlagen. Självfallet böra också vattendomstolarna vara försedda med arbetskrafter så att de kunna avdöma målen. En betydande förstärkning har på senare tid ägt rum.

Till sist upptager de sakkunnigas förslag en bestämmelse, som ger vattendomstolen möjlighet att jämväl i vissa fall, när ansökan enligt 1939 års lag inkommit innan förordnandet om lagens tillämpning upphörde att gälla, meddela tillstånd efter denna tidpunkt i enlighet med vad i lagen sägs. Såsom en särskild förutsättning härför har utöver vad 1939 års lag innehåller upptagits, att meddelande av tillstånd till tillfällig reglering skall vara av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen. Extra vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol har mot förslaget i denna del anmärkt, att det syntes

innebära en motsägelse att vid en viss tidpunkt sätta 1939 års lag ur tillämpning, därför att behov av densamma ej längre ansåges föreligga, och samtidigt förutsätta, att kraftsituationen fortfarande kan kräva meddelande av nya tillfälliga regleringstillstånd. Gentemot denna anmärkning må erinras, att behovet av att låta förordnandet enligt 1 § alltjämt gälla försvinner, om lagen innehåller erforderliga övergångsbestämmelser. Det föreligger sålunda i denna del en växelverkan och knappast någon motsägelse. De sakkunnigas strävan att åstadkomma en successiv avveckling av lagens tillämpning synes mig välgrundad.

Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol har hemställt om den ändringen i bestämmelsen, att — sedan det enligt 1 § i lagen meddelade förordnandet upphört att gälla — fortsatt behandling av inkomna ansökningar om tillstånd till tillfällig reglering skall medgivas endast beträffande ansökningar, om vilka vattenrättsdomaren före nämnda tidpunkt utfärdat kungörelse. Syftet med ändringen skulle vara att förebygga tillströmning av undermåliga ansökningar under tiden närmast innan förordnandet upphör att gälla. Den extra vattenrättsdomaren vid domstolen har — för den händelse prövning av ansökningar om tillstånd till nya tillfälliga regleringar skall överhuvud kunna ifrågakomma efter förordnandets upphävande — uttalat sig i samma riktning, varvid han även framfört tanken, att man i stället för att fordra, att kungörelse skall ha utfärdats före upphävandet, skulle kunna kräva, att ansökningen skall ha inkommit viss tid dessförinnan. För min del vill jag icke förorda någon ändring av de sakkunnigas förslag på denna punkt. Mot tanken att göra möjligheten till fortsatt behandling av inkomna ansökningar beroende av om de blivit kungjorda, innan förordnandet om lagens tillämpning upphörde att gälla, vill jag framhålla, att en sådan ordning skulle innebära, att möjligheterna för vattenrättsdomaren att med större eller mindre skyndsamhet hinna behandla inkomna ansökningar skulle bli avgörande för frågan om en sökande skulle kunna få sin ansökan sakligt prövad eller ej, något som principiellt sett är föga tilltalande. De sakkunnigas ståndpunkt att i stället låta betydelsen av tillfällig reglering i varje särskilt fall vara avgörande synes mig vara bättre grundad. Risken för att vattendomstolarna, om övergångsbestämmelserna i denna del få det innehåll som de sakunniga föreslagit, skulle bli överlupna av undermåliga ansökningar torde vara ringa. Några svårigheter för vattendomstolarna att utan nämnvärt besvär utmönstra otillräckligt grundade ansökningar torde i allt fall icke uppkomma.

Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol har yttrat, att de sakkunniga genom sist berörda bestämmelse i lagutkastet syntes ha velat möjliggöra en fortsatt praxis med en från förarbetena till 1939 års lag avsevärt avvikande rättstillämpning. Härmed torde åsyftas det förhållandet, att lagen ursprungligen — såsom framgår bl. a. av dåvarande departementschefens uttalanden vid lagrådsremissen — huvudsakligen avsåg att möjliggöra provisoriska regleringar med relativt begränsade verkningar. En vidsträcktare tillämpning får emellertid anses ha blivit sanktionerad genom de år 1943 företagna ändringarna i lagen. De uttalanden som gjordes i förarbetena till 1939 års lag

i dess ursprungliga lydelse torde därför icke kunna åberopas mot de nu föreslagna övergångsbestämmelserna.

Att såsom extra vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol ifrågasatt begränsa giltighetstiden av de tillstånd, som här äro i fråga, till tre år från det förordnandet om lagens tillämpning upphörde att gälla, synes mig icke tillrådligt. För att tillstånden skola få praktisk betydelse måste de kunna gälla viss tid från det tillstånd gives, vilket kan dröja något. Jag vill emellertid framhålla, att den längsta tid för tillfällig reglering, som genom ett och samma beslut kan medgivas, enligt lagen är tre år, och något beslut om förlängning kan enligt förslaget icke meddelas i de fall som här avses.

Såsom av det anförda framgår ansluter jag mig i fråga om övergångsbestämmelsernas sakliga innehåll helt till vad de sakkunniga föreslagit. I enlighet härmed har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets yttrande över lagförslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Leffler.

¹ Denna bilaga, vilken frånsett vissa jämkningar av redaktionell natur är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 8 mars 1946.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTES SON.

Enligt lagrådet den 6 mars 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 1 mars 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn K. O. Riben.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

*Ur protokollet.
Bertil Crona.*

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1946.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, jordbruks- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det den 1 mars 1946 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering*; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte efter vissa redaktionella jämkningar jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Thore Wisén.